

У ЦЯНІ КІПАРЫСАЎ Па слядах аднаго прысвячэння

У гэтай літаратуразнаўчай гісторыі, жанр якой вызначаны вядомым даследчыкам літаратуры І. Л. Андронікавым як «дэтэктыў без злчынства», звычайны для такіх гісторыі зачын.

Доўгі час імя, пастаўленае Уладзімірам Дубоўкам перад паэмай «Там, дзе кіпарысы», выдадзенай ЦБ «Маладняка» ў 1925 годзе, заставалася загадкай для даследчыкаў. Сярод калег Дубоўкі па творчым цэху, крытыкаў, публіцыстаў, грамадскіх дзеячаў і беларускіх культурнікаў дваццатых К. Станкевіч не быў заўважаны, няма згадак пра яго ў аўтабіяграфічнай прозе паэта і ўспамінах сучаснікаў. Дзіўна! Дубоўка не толькі выносіць ягонае імя ў прысвячэнне — персанальна Кастусю Станкевічу адрасуецца ўступ да паэмы, у якім згадваюцца незразумелыя шараговаму чытачу, але чытэльныя для адрасанта і адрасата дэталі. Чалавек, значыцца, зусім невыпадковы ў жыцці Уладзіміра Дубоўкі.

Тым не менш у надрукаваных матэрыялах, датычных біяграфіі паэта, згадка пра К. Станкевіча была толькі адна. «Маю да цябе просьбу, — піша Дубоўка 7 лютага 1929 года да Адама Бабарэкі. — У Менску ў нейкім магазіне прадаюцца дываны каляровыя ў беларускім стылі, тканыя з стругавіння (з дрэва). Такі дыван бачыў я ў Равенскага, яму прывёз Станкевіч. Калі ты ня знойдзеш сам — запытайся ў яго» (ARCHE, 2009, № 11–12, с. 439).

Нейкі час прозвішча Станкевіч звязвалася даследчыкамі з аднакурснікам У. Дубоўкі па Нова-Вілейскай настаўніцкай семінарыі: на агульным фотаздымку семінарыстаў-выпускнікоў 1918 года ў другім шэрагу першым справа мы бачым М. О. Станкевіча. Яшчэ адзін Станкевіч, праўда, не М. і не К., а Г., вучыўся ў 1925 годзе ў Камуністычным універсітэце народаў Захаду, дзе выкладаў Дубоўка, і тэарэтычна мог мець дачыненне да памянёных дываноў, а можа, і да К. Станкевіча. Менавіта гэтыя два Станкевічы ў якасці дапушчэння названы каментатарам у публікацыі «Чытаючы Дубоўкаў эпістальяр» (ARCHE, 2009, № 11–12).

Пазней раскрыліся некаторыя, не заўсёды пацверджаныя дакументальна, факты біяграфіі К. Станкевіча. У каментарах да двухтомнага выдання твораў У. Дубоўкі В. Жыбуль піша: «Станкевіч Кастусь — настаўнік, выпускнік мінскага Беларускага педагагічнага інстытута, разам з У. Дубоўкам працаваў у Прадстаўніцтве БССР у Маскве. Яму прысвечана паэма У. Дубоўкі “Там, дзе кіпарысы” (1925). У 1933 г. быў рэпрэсаваны, высланы. Сяброўскія дачыненні У. Дубоўкі і К. Станкевіча працягваліся і ў 1970-я гг., захавалася іх ліставанне».

Інфармацыя пра арышт і высылку ў 1933 годзе пакуль не спраўджваецца ні пошукам па матэрыялах, сабраных і апублікаваных Л. Мараквым, ні пошукам па дакументах расійскага «Мемарыялу», таму гэты шлях высвятлення біяграфічных дадзеных пра К. Станкевіча аказаўся пакуль тупіковым.

Затое ў звязку з тэмай рэпрэсій, аднак у іншым кантэксце імя Кастуся Станкевіча адшукалася ў рукапісах жонкі Дубоўкі, ва ўспамінах «Мае санаторыі і курорты», якія друкаваліся з купюрамі ў часопісе «Маладосць» (1994) і газеце «Голас Радзімы» (1995). Прозвішча К. Станкевіча якраз трапіла ў ненадрукаваную частку ўспамінаў, таму адшукаць яго можна было толькі ў архіўнай справе, якая перахоўваецца ў ЦНБ НАН РБ імя Я. Коласа: «Друзья и товарищи не показывались. Советоваться было не с кем. Один Купцевич вёл себя благородно и, я бы сказала, мужественно, часто приезжал узнать, нет ли чего нового и когда мне нужно было идти куда-то

по делам В. Н. и некуда было девать Алика, он ходил с ним на это время гулять на сквер. Кажется, он посоветовал мне обратиться к Адамовичу, который тогда работал в Москве, в Сахарном тресте. Адамович сказал: попробуйте поискать его в Минске. Один из друзей В. Н., Станкевич Константин, только что вернулся из Минска, и я пошла к ним в надежде получить хоть какие-нибудь сведения. Он спал или притворился, что спит в другой комнате. Или я, не дождавшись, открыла туда дверь, или жена, чувствуя неловкость за него, и я видела его лежащим на кровати лицом к стене. На мой вопрос, не знает ли он чего-нибудь о Володе, он, даже не повернувшись, пробормотал что-то нечленораздельное. Я встала и пошла к выходу» (ЦНБ НАН РБ, ф. 14, воп. 1, адз. зах. 838, арк. 10 адв., 11).

У гэтым самым архіве захоўваецца і адзіны вядомы ліст К. Станкевіча да У. Дубоўкі, які згадваў В. Жыбуль у сваім каментары: гэта дзве старонкі звычайных фармулёвак, прыдатных колішнім сябрам, якія не бачыліся больш за сорак гадоў. З гэтага ліста ўскосным чынам даследчыку становіцца вядомым год нараджэння К. Станкевіча (ліст датаваны 1963 годам, а ў тэксце згадваецца 70-годдзе адрасанта) і імя ягонай жонкі — Наталля Андрэеўна.

І гэта ўся інфармацыя, якую можна адшукаць у друку і ў справах асабістых фондаў Уладзіміра Дубоўкі, якія захоўваюцца ў БДАМЛМ (ф. 27) і ЦНБ НАН РБ (ф. 14).

Не густа.

Аднак у нас ёсць зачэпка — Паўнамоцнае Прадстаўніцтва Беларусі пры ўрадзе РСФСР, дзе, па звестках В. Жыбуля, К. Станкевіч працаваў разам з У. Дубоўкам на пачатку дваццатых. Менавіта яна і стала ключом да разгадкі.

У архіўным фондзе пад нумарам 15, які захоўваецца ў НАРБ і складаецца з некалькіх важкіх тамоў, падклеены тысячы папер, якія адлюстроўваюць кіпучую дзейнасць гэтага незвычайнага знешнепалітычнага ведамства маладой Беларускай рэспублікі. Уладзімір Дубоўка афіцыйна працаваў тут на пасадзе сакратара з 1923 года, а наведваў будынак Прадстаўніцтва, спачатку проста звяртаючыся за неабходнымі паперамі, а потым — беручы самы актыўны ўдзел у вірлівым жыцці «выспы беларушчыны» ў Маскве — з 1921 года.

Для нашай гісторыі, якую мы нарэшце распачынаем, надзвычай важна ўявіць сабе гэтую прастору — будынак беларускага Паўпрэдства.

Яго можна пабачыць і сёння: кампактны жоўценькі асабнячок за вытанчанай чыгуннай агароджай па вуліцы Малой Нікіцкай, 18 у Маскве. На жаль, нельга трапіць усярэдзіну: цяпер там пасольства Лаоса. Пабудаваны ў 1899 годзе па праекце архітэктара А. Э. Эрыхсана, гэты асабняк — адна з першых маскоўскіх будынін у стылі мадэрн. Да рэвалюцыі гэты і суседні, пад нумарам 16, будынкi належалі сям'і Фэрстар-Міхельсонаў, з 1918-га ў іх месціліся розныя савецкія дзяржаўныя ўстановы, а ў 1921-м сюды заехала беларускае Паўпрэдства.

У дакладной запісцы А. Чарвякова, пададзенай у НКЗС РСФСР, значыцца: «Занімаемы *Представительством* особняк используется очень интересно. В комнатах, пригодных для канцелярии, помещается: канцелярия *Представительства*, *Московские конторы Уполномоченных НКВтБел, СНХБ, НКПрода, НКПроса, Московская контора Центробелсоюза, Рабочей кооперации, Лесбела*. Все названные учреждения имели свои отдельные аппараты и помещения. Теперь их канцелярский аппарат объединён, открывается значительная экономия средств и сил. В остальных комнатах живут сотрудники перечисленных учреждений и персонал, обслуживающий дом. Одна комната занята председателем ЦИК БССР Червяковым и одна предназначена для приезжих из Белоруссии в командировку. Ввиду незначительной жилой площади *Представительства* было произведено расширение её приспособленных для жилья некоторых

нежилых складочных помещений. <...> В вечерние часы канцелярия используется для культурных целей: чтения лекций по белорусоведению, занятий белорусско-еврейской драматической студии, очередных заседаний белорусских научных обществ и т.п.» (НАРБ, ф. 15, воп. 1, адз. зах. 125, арк. 5).

Між іншым, мэбляваны асабняк быў па дарэвалюцыйных яшчэ канонах: у Нацыянальным архіве Беларусі (ф. 15, воп. 1, адз. зах. 125, арк. 13—15) захоўваецца і падрабязны, па пакоях, вопіс казённай мэблі Прадстаўніцтва. Дубовыя крэслы і шафы, крышталёвыя жырاندолі, люстэркі ў рамках... На першым паверсе — 12 пакояў, ванная, калідор, прыдзенья (вешалка з люстрам і шафа дубовая, вешалка стаячая дубовая, ліхтар, дыван), на антрэсолях — яшчэ тры пакоі, тры і ў сутарэнні, побач з пральняй і кухняй. На вуліцы — склеп, веранда і сад.

Дык вось камендантам усяго гэтага багацця і быў Кастусь Восіпавіч Станкевіч, былы настаўнік, выпускнік Мінскага настаўніцкага інстытута, а цяпер — студэнт Маскоўскага інстытута шляхоў зносін, будучы інжынер-чыгуначнік.

Да таго, як гэты, па мерках супрацоўнікаў Прадстаўніцтва, не надта малады ўжо чалавек патрапіў у кампанію маладых беларусаў, каменданта будынка папросту не было, як не было і бухгалтара. З усімі гэтымі абавязкамі спраўляўся сам Паўнамоцны Прадстаўнік БССР у РСФСР Міхась Мароз. У 1921 годзе яму споўнілася ўсяго толькі 25, але ён з размахам і імпэтам вырашаў як бягучыя справы сваёй установы, так і сур'ёзныя знешнепалітычныя праблемы. Сакратаром пры паўпрэдзе працаваў Міхась Юшкевіч (у 1923 годзе ён саступіў сваё сакратарскае месца Дубоўку), равеснік Мароза, таксама студэнт МДУ. Крыху старэйшы за абодвух Рыгор Парэчын выконваў абавязкі юрыста і замяняў Мароза падчас камандзіровак. Тры чалавекі — і мільён пытанняў: сабраць звесткі пра ўсіх беларусаў, якія працуюць у дзяржаўных установах маладых савецкіх рэспублік, і вярнуць іх на Беларусь, якая ачуньвае пасля Сусветнай, Грамадзянскай і польскай войнаў, дапамагчы бежанцам, выбіць для Беларусі ўсё, што можна выбіць з цэнтра — грузавыя аўтамабілі, медыкаменты, чыгуначныя вагоны, прадукты, жалеза, нават мыла і цвікі, правесці перамовы з пасламі і консуламі братэрскіх рэспублік і не надта сяброўскіх буржуазных дзяржаў, адстойваць беларускія інтарэсы перад урадам РСФСР на шматлікіх нарадах і паседжаннях, урэшце, вярнуць вывезеныя за Першай сусветнай царкоўныя званы... Дзіва што раз-пораз сярод папер Паўпрэдства сустракаюцца, прыкладам, такія:

«№ 1062 В Деканат ФОН 1-го Московского государственного университета

Полномочное представительство Белорусской С. С. Республики просит освободить от сдачи 3 зачётов к 1 ноября ответственных партийных работников Представительства тт. Мороза М. И., Поречина Г. Е. и Юшкевича М. В., в виду того, что все названные товарищи, зачисленные в Университет весной, по независящим от них причинам не имели возможности прослушать полностью лекций ни по одному предмету. Все три тт. посещают в данное время Отделение Внешних Сношений.

Полпред Мороз

Секретарь Юшкевич» (НАРБ, ф. 15, воп. 1, спр. 14, арк. 693).

Таму, натуральна, патрэба ў адказных, хвацкіх, моцных людзях у Прадстаўніцтве была.

Кастусь Станкевіч трапіў сюды даволі дзіўным чынам.

У 1921 годзе ён жыў ва Уфе — апынуўся там бежанцам. Настаўніцкая праца аказалася не па ім, і ён паступіў на першы курс Уфімскага палітэхнікума. Увесну гэтага года Паўпрэдства шукала кантакты беларусаў, якія працавалі ва Уфе і хацелі б вярнуцца дадому. Нейкім чынам сувязь з імі ўсталяваў і пачаў актыўна

падтрымліваць якраз Кастусь Станкевіч. Менавіта ён стаў тым чалавекам, хто дапамог Прадстаўніцтву вывезці з Уфы на Беларусь 90 былых бежанцаў — 27 настаўнікаў з іх сем'ямі. Сабраць іх, аформіць на кожнага паперы, якія дазвалялі б звальненне з уфимскіх школ і перавод на радзіму, узгадніць спісы, аформіць праязныя дакументы (вялікая складанасць у 1921 годзе!), суправадзіць да Масквы два арандаваныя Прадстаўніцтвам вагоны, якія на вузлавых станцыях трэба своечасова прычапіць да патрэбнага паравоза... Усё лета цягнулася кампанія па вяртанні ўфимскіх беларусаў, каардынаваў якую Кастусь Станкевіч. Нарэшце рэпатрыянты дабраліся да Масквы і адправіліся на Менск, а Станкевіч застаўся пры Паўпрэдстве. Далей дадзім слова дакументам.

* * *

30-7-1921

Удостоверение

Полномочное Представительство Белорусской ССР в РСФСР настоящим удостоверяет, что тов. Станкевич Константин Иосифович действительно крестьянин дер. Карчево Минской губернии Новогрудского уезда Циринской волости, родившийся в 1893 году августа 6 дня. Тов. Станкевич в 1912—1915 году действительно был учителем Карчевской земской народной школы, а в 1918 году закончил Минский учительский институт и был учителем школы 2 й ступени. Настоящее удостоверение выдано тов. Станкевичу на основании представленной им справки Самарского уголовного розыска о краже у него подлинных документов, удостоверявших его происхождение, образовательный ценз и год рождения, и на основании сведений, имеющихся у представительства.

Полпред Мороз

Секретарь Юшкевич

НАРБ, ф. 15, воп. 1, спр. 14, арк. 502.

* * *

В ГЛАВПРОФОБР

30-7-1921

Полномочное представительство Белорусской ССР в РСФСР вызвало тов. Станкевича, как ценного для Белоруссии работника, в г. Москву для работы в белорусском НКО при Наркомпросе РСФСР и в самом представительстве. Но так как тов. Станкевич состоит студентом Уфимского Политехникума, то представительство Белореспублики, не желая отрывать его от высшей школы из-за острой нужды Белоруссии в инженерах, просит КЛАВПРОФОБР оказать содействие в зачислении тов. Станкевича и его жены в один из Московских институтов на строительную специальность.

НАРБ, ф. 15, воп. 1, спр. 14, арк. 503.

* * *

29 августа 1921

№ 1164

В СУЩЕВСКО-МАРЬИНСКИЙ
СОВЕТ Р. К. ДЕПУТАТОВ
ЖИЛИЩНЫЙ ОТДЕЛ

Полномочное представительство Белорусской ССР просит отдел срочно предоставить квартиру на четыре человека для семьи Станкевича К. О., вызванного из Уфы в Москву для работы в Представительстве.

Срочность предоставления квартиры вызвана тем, что тов. Станкевич находится в настоящее время на вокзале и не может приступить к выполнению своих обязанностей, а также тем, что в семье имеется грудной ребенок. При этом представительство замечает, что ходатайство о квартире для тов. Станкевича было возбуждено перед Отделом в начале августа задолго до его приезда в Москву.

Полпред Мороз

НАРБ, ф. 15, воп. 1, спр. 14, арк. 682.

* * *

29-8-1921

В ОБЩИЙ ОТДЕЛ НКВД

Во исполнение соображений моих о предоставлении Полномочному представительству Белорусской ССР полностью особняка по М. Никитской, 18 от 15 августа сего года за № 1027 настоящим прошу: 1. Назначить комендантом особняка сотрудника Представительства тов. Станкевича Константина Осиповича; 2. Освободить срочно комнаты, занятые гр. гр. Яблонским и Миниксом, как людьми, не имеющими никакого отношения к НКВД. 3. Прикомандировать к особняку прачку.

Полпред Мороз

НАРБ, ф. 15, воп. 1, спр. 14, арк. 685.

* * *

6-9-1921

№ 1248

В Правление Московского института инженеров путей сообщения

Полномочное Представительство Белорусской ССР в РСФСР настоящим просит вас принять в число студентов Института сотрудника Представительства Станкевича Константина Иосифовича.

Как белорус, тов. Станкевич вызван Представительством для работы в Москву из г. Уфы, где он состоял студентом Уфимского политехникума.

Принимая во внимание, что т. Станкевич как беженец-белорус, сын бедного безземельного крестьянина, окончивший Минский Учительский институт и прослушавший один курс Уфимского политехникума, по мнению Представительства является вполне достойным кандидатом в Институт и по своему социальному положению, и по подготовке.

Полпред Мороз

Секретарь Юшкевич

НАРБ, ф. 15, воп. 1, спр. 14, арк. 709.

Клопат пра дабрабыт свайго каменданта чырвонай ніткай праходзіць праз тамы дакументаў Прадстаўніцтва: бывае, шукаюць магчымасцяў адправіць у санаторый жонку Станкевіча Наталю, у якой праз частыя галадоўкі, мацярынства і цяжкія ўмовы жыцця ва Уфе дыягнаставана малакроўе, бывае, просяць выдзеліць месца ў дзіцячым садку на Нікіцкай побач з Прадстаўніцтвам малой дачушцы, таксама Наталцы. Але і камендант бесперапынна клапоціцца пра дабрабыт даверанага будынка і ягонай бухгалтэрыі: з таго моманту, як ён бярэцца за свае абавязкі, унутраныя паперы Паўпрэдства набываюць жалезную логіку.

Таму менавіта Станкевіча прызначаюць упаўнаважаным павільёна Беларусі, які павінен адкрыцца разам з іншымі павільёнамі ў амбітным комплексе Усерасійскай сельскагаспадарчай выставы ў 1923 годзе.

Усерасійская сельскагаспадарчая і саматужна-прамысловая выстава адкрылася ў Маскве 19 жніўня 1923 годзе на Вераб'ёвых гарах і была першым маштабным мерапрыемствам такога кшталту. Менавіта з яе пасля выраслі УСГВ і ВДНГ. Спецыяльна для выставы былі пабудаваныя Трыумфальная арка, Летні тэатр, вакзал, лекцыйная аўдыторыя, дзясяткі павільёнаў, пешаходны мост цераз Крымскі Вал, рэстаран і стадыён, а гэтаксама — павільёны саюзных рэспублік і краёў. Выстава працавала некалькі месяцаў і атрымала вялікі розгалас не толькі ў савецкіх рэспубліках, але і агулам у свеце.

Падрыхтоўка да выставы супала з практыкай у інстытуце, і Станкевіч не спаў суткамі: удзень займаўся справамі павільёна, уночы заступаў на вахту на чыгунцы. Паўпрэду Марозу нават давялося пісаць паперу ў дэканат, каб студэнту Станкевічу працягнулі тэрмін абароны практыкі.

У выпісцы з журнала наведванняў беларускага павільёна УСГВ трэцяй рэплікай занесена рэпліка Уладзіміра Дубоўкі: *«Беларусы паказалі на выстаўцы толькі частку, нават нязначную, таго, што яна мае і гэта дае шмат цікавага і каштоўнага. Будзем спадзявацца, што ў наступныя разы мы займём сваімі экспанатамі [нрзб] належнае нам месца»*. Іншыя запісы дзівяць разнастайнасцю ўражанняў: *«Теперь я буду знать, как живут белоруссы»*. Шестой отряд юных пионеров, Бубликова Ксения; *«В павильоне “Белоруссия” нашему отряду понравилась главным агрономия, наш отряд узнал, какая там находится почва и что на ней возделывают. Мы узнали, насколько трудолюбивые белоруссы, которые на такой песчаной земле сеют хлебные злаки»*. Пионер от Бауманского района К. Шашкин; *«Если бы деньги, что стоило все это, купить два трактора, то белоруссы показали бы больше [нрзб] (без подписи); «Белорусский павильон как нельзя более хорошо, как нельзя более правильно свидетельствует о глубокой нищете Белоруссии и слишком мало говорит о культурных возможностях этого края»*. Белорусс Б. Корольков; *«Мое мнение, что очень и очень хорошо устроено, великолепно. Благодаря тому, кто устроил эту выставку» (подпись нрзб); «Привет Белоруссия от великоросса» (подпись нрзб); «Хай живе Беларусь»; «Мы работницы очень восхищены выставкой. Не думали, что мы увидим в своей Республике такое великое дело. Очень нам все понравилось, и благодарим всех за труды и старания, какие положены здесь, простите, если что не так написано»; «Был, вполне ознакомился и остался вполне доволен. Екатерин Рабфаковец»; «И не хорошо, и мало, и безсистемно». Завед. домпросвет. Петроград; «Имеются вкусные вещи, но нам недоступно»; «Белорусский павильон все-таки, надо сказать, опережает жизнь Белоруссии» (НАРБ, ф. 15, воп. 1, спр. 48).*

Прозвішчы каменданта Станкевіча і сакратара Дубоўкі стаяць побач у бухгалтарскіх справаздачах — і ведамасцях на атрыманне контрамарак на гастролі беларускіх тэатраў, на сур'ёзных паперах і хуліганскіх запытах кшталту «Полномочное представительство просит выдать десять ведер пива» (НАРБ, ф. 15, воп. 1, спр. 38, т. 2, арк. 679). Маладыя, амбітныя, таленавітыя людзі ў самым сэрцы новай сталіцы, у самым віры новага жыцця — гэта было сапраўднае, шчырае і вясёлае сяброўства, на якое такім шчодрым бывае студэнцкая маладосць.

У 1924 годзе Паўпрэдства зачыніцца, і адшукаць звесткі пра Станкевічаў стане цяжэй. І тут нам на дапамогу прыйдзе не вельмі важная на першы погляд інфармацыя з памянёнага ліста нашага героя да Уладзіміра Дубоўкі — імя жонкі Кастуся Станкевіча, Наталлі Андрэеўны.

У спісе беларусаў, якія едуць з Уфы, складзеным Станкевічам яшчэ ў 1921 годзе, Наталля Станкевіч пазначана і сваім дзявочым прозвішчам — Рыхтар, з дадаткам — «дачка прафесара Пермскага ўніверсітэта». Болей гэтае прозвішча нідзе фігураваць не будзе, і нездарма. Уводзім у пошукавік «Андрэй Рыхтар», дадаём «Пермскі ўніверсітэт» — і вельмі лёгка адшукаем бацьку Наталлі: выбітнага расейскага вучонага-фізіёлага Андрэя Аляксандравіча Рыхтара (1891—1947), спачатку прафесара, а потым рэктара (1921—1923) Пермскага ўніверсітэта, заснавальніка кафедры анатоміі і фізіялогіі раслін, акадэміка АН СССР. Ад 1905 года А. А. Рыхтар — надворны саветнік, нашчадак санавітага роду: ягоны бацька Аляксандр Фрыдрых фон Рыхтар — тайны саветнік, сябра савета міністэрства фінансаў Расійскай імперыі, дырэктар дэпартаменту акладных збораў. Во якую нявесту здабыў сабе за Уралам звычайны беларускі хлопец з Карчова!

Пакуль Станкевічы так-сяк з дапамогай беларускага Паўпрэдства ўладкоўваюцца ў Маскве, Андрэй Рыхтар займае высокія пасады ў Пермскім універсітэце, у 1924 годзе яго запрашаюць узначаліць кафедру анатоміі і фізіялогіі раслін у Саратаве, у 1929-м абіраюць членкарам АН СССР, у 1931-м Рыхтар пераязджае ў Маскву, у МДУ. Тут у яго ўжо тры ўнукі Станкевічы: Наталка, Алачка, Валерык. У 1932 годзе нараджаецца чацвёрты, Жэнька. Пэўна, Станкевічам няблага жывецца цяпер, побач з бацькам і цесцем.

Але час такі, што любы дабрабыт — да пары. У 1938 годзе Андрэй Рыхтар публічна выступае з рэзкай крытыкай навуковых пазіцый акадэміка Лысенкі — і атрымлівае адпаведны адказ: 26 ліпеня ў «Праўдзе» друкуецца ліст у рэдакцыю за подпісам супрацоўнікаў Інстытута фізіялогіі раслін — «Ілжэнавуковыя метады акадэміка Рыхтара». Яго здымаюць з пасады дырэктара інстытута і, дзякуй Богу, на гэтым супакойваюцца. Дажыць свае гады прафесару шанціць побач з роднымі.

Напэўна, не цяжка сёння адшукаць унукаў і праўнукаў Канстанціна Восіпавіча Станкевіча — у кожным разе, на сайце «Радавод» нехта вельмі дасведчаны і акуратны выклаў падрабязную інфармацыю пра генеалогію Станкевічаў, а таксама фотаздымкі Андрэя Рыхтара, ягонай дачкі Наталлі і зяця Канстанціна Восіпавіча. Існуе і да сёння працуе на дыпламатычнай ніве прыгожы, акуратны асабняк Паўпрэдства на на Малой Нікіцкай. Не спыняюць плённай навуковай працы кафедры фізіялогіі раслін у Пярмі, Саратаве і Маскве. Навечна занатавана ў гісторыі беларускай літаратуры імя Канстанціна Станкевіча — сяброўская ўдзячнасць выбітнага паэта Беларусі Уладзіміра Дубоўкі.

Гісторыя бліжэй, чым падаецца.

Ганна СЕВЯРЫНЕЦ